

A large, light grey circular graphic that serves as a background for the main text. It is a thick ring with a white center, resembling a stylized letter 'O' or a circular frame.

overheids-
software
als open source

Samenvatting

De relatie tussen Overheid en ICT wordt in de media vaak bestempeld als moeizaam, schurend of zelfs onmogelijk om goed te houden. Toch zijn veel grote innovaties het product van een actieve samenwerking tussen Overheid en commerciële dienstverleners met focus op technologie. GPS, Internet en zelfs Touch Screen (initieel ontworpen voor luchtverkeersleiders) zijn hier voorbeelden van.

Waarom is dan het beeld ontstaan dat de Overheid vaker faalt dan straalt als het gaat om het bouwen van een portaal of product dat ten dienste moet staan van de burger? Er zijn verschillende oorzaken te benoemen. Van langdurende specificatietrajecten en scope-creep, tot complexiteit van (veranderende) regelgeving. Dit visiedocument adresseert een andere mogelijke oorzaak; De black box van maatwerksoftwareontwikkeling. Denk tijdens het lezen van dit document aan maatwerk voor de Overheid als bijvoorbeeld werk.nl (UWV), het burgerplatform MijnOverheid.nl of de verschillende pogingen van de Overheid om systemen in te regelen voor klanten van bijvoorbeeld SVB (PGB) of het Elektronisch Patiëntendossier.

De black box openbaart zich in de fase tussen de opdrachtgeving en de oplevering van het product. Een ICT Dienstverlener of software-huis neemt de specificaties van het systeem en gaat aan de slag om een product te bouwen dat voldoet aan deze specificaties. Het totstandkomingsproces onttrekt zich aan de blik van de opdrachtgever. Otto von Bismarck en Piet Hein Donner zeiden het al: "Wetten zijn als worstjes. Je kunt maar beter niet zien hoe ze gemaakt zijn." Misschien geldt dit voor software ook wel. Echter, wanneer de "worstjes" worden opgeleverd, dan ligt er een kans. Levert de ontwikkelende partij het eindproduct op, zonder dat inzichtelijk is hoe het precies in elkaar zit (closed source)? Of wordt, naast dit eindproduct, ook de inhoud van de broncode opgeleverd? En zo ja, aan wie wordt de broncode dan opgeleverd? Wanneer de inhoud van de software (de broncode - eng; Source code) inzichtelijk wordt gemaakt aan een gemeenschap, dan noemen we dat "Open Source".

De kernvraag die behandeld wordt in dit document: **"Zou maatwerksoftware voor de Overheid moeten worden gepubliceerd als Open Source?"**.

Inhoud

Samenvatting

De Algemene Rekenkamer

Wat is Open Source?

Softwareontwikkeling voor en door de Overheid

Een motie van GroenLinks

(Vendrik, 2002)

Voordelen en een kritisch geluid over Open Source aanpak

Voordelen

Hoe veilig is Open Source software?

Conclusie

Bijlage - Research en links

2

4

5

6

6

7

8

9

9

Na oplevering kan iedereen in de gemeenschap de broncode bekijken. Deze gemeenschap bestaat bijvoorbeeld uit ontwikkelaars voor overheidssoftware, of misschien zelfs alle Nederlandse staatsburgers. Na oplevering kunnen leden van de gemeenschap voorstellen doen tot verbetering van de broncode en het product. De overheid treedt in een dergelijk model meer en meer op als regievoerder. Aanpassingen op software die door burgers wordt voorgesteld, dienen getoetst te worden op haalbaarheid, toegevoegde waarde en de mate waarin zij conformeren aan overheidsstandaarden en -beleid. "Heel Nederland bouwt mee" impliceert ook een actieve rol voor de overheid als community-manager. Alleen zo worden de voorstellen van burgers gehoord en krijgen verbeteringen en innovaties "uit de crowd" de kans om te groeien als onderdeel van de digitale overheidsdienstverlening.

De Algemene Rekenkamer

Het direct resultaat van de belastingeuro die besteedt wordt aan overheidssoftware, is voor de burger op dit moment moeilijk inzichtelijk te maken. Het voorstel om publicatie in het publieke domein af te dwingen, bijvoorbeeld door dit een eis te maken van een aanbesteding, verdient in mijn optiek een verkenning. Te voorziene effecten zijn onder andere:

- ▶ **Een hogere kwaliteit van de software.** De leverancier weet immers dat het eindproduct door "een land vol programmeurs" zal worden bekeken.
- ▶ **Softwareontwikkeling in Nederland.** We hebben de afgelopen jaren gezien dat de kwaliteit van software ontwikkeld in het buitenland vaak te wensen overlaat. Leveranciers die weten dat de broncode open zal worden opgeleverd, zijn mogelijk minder snel geneigd deze software off-shore te laten ontwikkelen.
- ▶ **Meer betrokkenheid van de burger.** Op het moment dat software (al dan niet incrementeel) wordt opgeleverd, kunnen burgers aanvullingen schrijven of voorstellen doen.

- ▶ **Beter beveiligde systemen.** Omdat de broncode inzichtelijk is, moet beveiliging op een ander niveau worden gerealiseerd. Voor de overheidspartij is het dus van groot belang geworden om beveiliging als impliciet onderdeel van de infrastructuur mee te nemen.
- ▶ **Herbruikbare bouwblokken.** Het is niet ondenkbaar, dat onderdelen die worden ontwikkeld voor websites van de Overheid (als open source), kunnen worden hergebruikt voor andere websites. Hierdoor ontstaat een door de crowd onderhouden software-ecosysteem. De specifieke bouwblokken in dit systeem kunnen door overheidsinstanties worden hergebruikt bij het ontwikkelen van software. Denk hierbij bijvoorbeeld aan digitale 'stekkers' op basisadministraties, authenticatiemodules (DigiD en eHerkenning implementaties) en generieke digitale archivering.

Verschillende lopende initiatieven geven al ruimte aan een breder onderzoek naar Open Source overheidssoftware (dit is niet gelijk aan "Open Data"! Later meer over dit verschil). Zo vermeldt dhr. R.H.A. Plasterk in zijn Visiebrief Digitale Overheid 2017 (dd 23 mei 2013): "[...] *Daarom zal het kabinet burgers nog actiever gaan betrekken bij de doorontwikkeling en het testen van ICT voorzieningen*". In dezelfde brief uit dhr. Plasterk het voornemen aantoonbare verbeteringen in de kwaliteit van digitale overheidsdienstverlening en belangrijke efficiencywinsten te behalen. Hij noemt in het bijzonder de noodzaak om feedback te halen bij gebruikers en transparantie te bieden over de kwaliteitsaspecten van de dienstverlening. Met de Open Source aanpak die wordt beschreven in dit document, is het mogelijk de burger daadwerkelijk te betrekken bij ontwerp, look-and-feel en zelfs ontwikkeling van overheidsapplicaties. In die zin doet de aanpak recht aan de visie die dhr. Plasterk in zijn brief beschrijft.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/05/23/visiebrief-digitale-overheid-2017>

Wat is Open Source?

Er worden wereldwijd, ook in Nederland, enorm veel regels computercode (software) geschreven. Veel van die software is zogenaamde "Closed Source software". Dit houdt in dat de consument of het bedrijf waarvoor het programma is geschreven gebruik mag maken van (een licentie heeft voor) de functionaliteiten van de software, maar nooit inzicht krijgt in hoe de programma's precies zijn gerealiseerd. De broncode is in zo'n geval *gecompileerd*² tot een uitvoerbaar bestand en dus niet meer zichtbaar als broncode. Voor veel eindgebruikers is dit geen probleem. Wie wil weten hoe een tekstverwerker precies gebouwd is?

De tegenhanger van deze "Closed Source software" is "Open Source software" (openbronsoftware). Ook bij openbronsoftware kan men spreken van licenties. Er zijn meer dan 50 typen Open Source licenties³. Iedere vorm heeft zijn eigen filosofie over de beschikbaarheid van broncode en de rechten en plichten van gebruikers en verspreiders van de software. De Amerikaan Eric Steven Raymond (4 december 1975) is de grondlegger van de Open Source licentievorm. In zijn essay "The Cathedral and the Bazaar" beschrijft Raymond een model voor de ontwikkeling van opensourcesoftware, bekend als de bazaar. De basisgedachte achter de Open Source structuur is, dat de gebruiker een licentie heeft die hem niet alleen in staat stelt om de programmatuur te gebruiken, maar ook om er zelf wijzigingen in aan te brengen. Zo kunnen programmeurs de software bestuderen en aanpassen.

De algemeen geldende eisen aan Open Source zijn gebaseerd op de Debian Free Software Guidelines en werden voornamelijk door Bruce Perens geschreven.

- ▶ De licentie mag niemand verbieden de software gratis weg te geven óf te verkopen.
- ▶ De broncode moet met de software meegeleverd worden of vrij beschikbaar zijn.
- ▶ Verspreiding van afgeleide werken en aangepaste versies van de software moeten toegestaan zijn.
- ▶ Licenties mogen vereisen dat aanpassingen alleen als patch verspreid worden.
- ▶ De licentie mag niet discrimineren tegen gebruikers(groepen).
- ▶ De licentie mag niet discrimineren tegen de gebruiksomgeving van de software.
- ▶ De rechten verbonden aan het programma moeten opgaan voor iedereen aan wie het programma gedistribueerd wordt.
- ▶ De rechten verbonden aan het programma moeten niet afhangen van software distributies waarvan de software een onderdeel is.
- ▶ De licentie mag niet verlangen dat andere software die samen met de software verspreid wordt onder dezelfde licentie valt.
- ▶ Geen van de bepalingen van de licentie mag slaan op een bepaalde technologie of interface-stijl.

Over Open Source overheidssoftware moet voldoen aan al deze regels, moet onderzocht worden. Mogelijk moet er een nieuwe licentievorm ontwikkeld worden. Zo kunnen we afspraken die we met elkaar maken, borgen in de licentievorm.

Een aanpak die vaak wordt verward met Open Source is zogenaamde Open Data. Bij Open Data systemen zijn alleen de gegevens vrijgegeven voor gebruik door iedereen die dat maar wil ("de crowd"). Het staat een programmeur dus vrij om de inhoud van deze databases weer te geven in een zelfgebouwde applicatie. Meer informatie hierover is te vinden op de website <https://data.overheid.nl>.

De Open Source software zoals bedoeld in dit document behandelt de broncode van de software, niet de data. Het kan zo zijn dat de software gebruik maakt van een open dataset, maar dat hoeft niet. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de applicatie om aangifte inkomstenbelasting te doen. De database en de dataset die deze applicatie gebruikt zijn niet open. Het zou echter wel zo kunnen zijn dat de broncode van de applicatie zelf als Open Source gepubliceerd wordt⁴.

² De broncode van een programma omzetten van een formele invoertaal in een formele uitvoertaal waardoor een objectcode ontstaat.

³ Bijvoorbeeld Apache, BSD, GPL, LGPL, MIT, Mozilla, CDDL en Eclipse. Lees meer: <https://ictrecht.nl/software/welke-open-source-licentie-moet-ik-kiezen>.

⁴ Axelle Lemaire, de Franse minister van ICT heeft in 2015 het voornemen uitgesproken dit te doen. Lees meer: <http://tinyurl.com/of6a9an>.

Softwareontwikkeling voor en door de Overheid

Dienstverleners (CGI, Atos, Cap Gemini, Ordina) en ook meer “lichaamseigen” partijen als Logius en DICTU werken continu aan de ontwikkeling van systemen en software voor de Overheid. Deze software kent twee grote gebruikersgroepen. De ene groep bestaat uit de eigen Overheidsmedewerkers, de andere uit burgers of bedrijven die op zoek zijn naar informatie of iets willen regelen met de Overheid.

Binnen de Overheid wordt gebruik gemaakt van een groot aantal standaarden. Het Forum Standaardisatie is opgesteld om de interoperabiliteit⁵ en de toepassing van open standaarden binnen de Nederlandse overheid te bevorderen. Forum Standaardisatie beheert daarvoor de lijst met verplichte open standaarden die gelden voor de gehele publieke sector. Voor samenwerking op Infrastructuurniveau is er bijvoorbeeld de DigiNetwerk-standaard. Diginetwerk is het besloten netwerk van de overheid dat overheidsorganisaties met elkaar verbindt. Via Diginetwerk kunnen overheden veilig gegevens uitwisselen met andere overheden. Het koppelt besloten netwerken van diverse overheden aan elkaar. Andere standaarden binnen de overheid zijn NORA (een referentiearchitectuur) en DigiKoppeling (voor het koppelen van systemen). De overheid heeft een groot aantal basisregistraties en andere standaard bouwblokken voor dienstverlening. Denk hierbij aan bijvoorbeeld DigiD (voor het authenticeren van een burger), BRP (voor het opvragen van de persoonlijke gegevens van een burger) of DigiD Machtigen (voor het opvragen van machtigingsrelaties tussen burgers). De generieke digitale infrastructuur van de overheid (GDI) bestaat uit standaarden, producten en voorzieningen die gezamenlijk gebruikt worden door (alle) meerdere overheden, vele publieke organisaties en in een aantal gevallen ook door private partijen. Wat nog ontbreekt, is een onderhouden bibliotheek met Open Source bouwblokken, waarmee kan worden aangesloten op deze GDI componenten. De volgende paragraaf licht dit toe.

Stel; een Overheidsinstantie wil een website maken, waarop burgers kunnen inloggen met DigiD. De burger wordt vervolgens welkom geheten met zijn voor- en achternaam. In de praktijk wordt voor een dergelijk project vaak telkens opnieuw een stuk software gebouwd om de bevestigingen op de basisregistraties (BRP) uit te voeren. Dit stuk software dat de bevestiging doet en het antwoord verwerkt, noemen we ook wel een “stekker”. De stekker moet in ons voorbeeld een vraagbericht samenstellen. Het bericht wordt over het beveiligde netwerk (met de vereiste beveiligingscertificaten, authenticatie en autorisatie) naar BRP gestuurd. Dezelfde “stekker” vertaalt het antwoordbericht naar een voor de website bruikbaar formaat. Deze stekker lijkt een component die kan worden hergebruikt in nieuwe projecten. Toch wordt vaak weer vanaf nul gestart met het bouwen van dezelfde component. In een Open Source ecosysteem, zou de stekker in verschillende programmeertalen beschikbaar zijn op een site waar software gedeeld wordt (bijvoorbeeld GitHub, codeshare of een ander platform, speciaal voor de overheid⁶). Ook de stekker op DigiD kan onderdeel zijn van het Open Source ecosysteem.

Deze stekkers zijn bouwblokken die overheidswebsites aansluiten op de achterliggende infrastructuur. Dat maakt ze nauwelijks interessant voor (programmerende) burgers. Het ligt dus voor de hand om deze blokken software wel als Open Source te publiceren, maar alleen toegankelijk voor softwareontwikkelaars die ze nodig hebben om hun producten aan te sluiten op de overheid GDI componenten.

We kunnen het “Open” gedachtegoed nog verder voeren. In veel landen wordt een publiek authenticatiemiddel vrijgegeven voor privaat gebruik⁷. In Nederland zou dat als volgt werken: De stekker op DigiD wordt een Open Source bouwblok. Je kunt dan een website bouwen waarmee je vraagt of de burger zich met zijn DigiD wil authenticeren. Zo kun je voor die burger toegang geven tot een specifieke mijn-omgeving. Op dit moment is het gebruik van DigiD authenticatie beperkt, alleen bepaalde partijen⁸ doen mee. In een toekomst waar DigiD inzetbaar is voor iedereen die een burger wil authenticeren, ligt zelfs een verdienmodel voor de overheid besloten. Ditzelfde geldt voor connecties naar partijen als het Kadaster, Gemeenten, Waterschappen, de WOZ en andere basisregistraties. Zoals beschreven; In een open overheid zijn de stekkers die toegang geven tot overheidsbouwblokken openbaar. Ze zijn onderdeel van een door de overheid onderhouden software ecosysteem. Ook de broncode van applicaties en websites die gebouwd zijn voor de overheid kunnen onderdeel zijn van dit systeem.

⁵ Digitale systemen zijn interoperabel als gegevens onderling kunnen worden uitgewisseld.

⁶ Door gebruik te maken van een private implementatie van GitHub, kan de overheid de code delen onder alleen de ontwikkelaars die hiertoe geautoriseerd zijn. Deze manier van code delen is de gewezen oplossing voor bijvoorbeeld stekkers op basisregistraties.

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2015/02/09/internationale-vergelijking-eid-middelen/internationale-vergelijking-eid-middelen-v1-0.pdf>.

⁸ <https://www.digid.nl/over-digid/wie-doen-mee/>.

Een motie van GroenLinks (Vendrik, 2002)

Op 20 november 2002 werd door de Tweede Kamer de motie Vendrik aangenomen. Deze motie, ingediend door Kees Vendrik (GroenLinks) werd ondersteund door SP, D66, LPF, Leefbaar Nederland, ChristenUnie, PvdA en het CDA. De motie beargumenteert dat de samenleving maximaal dient te profiteren van de mogelijkheden die (overheids)software biedt. De motie stelt een deadline; In 2006 moest alle door de publieke sector gebruikte software voldoen aan open standaarden. De afgelopen jaren hebben ICT Dienstverleners, die software bouwen voor de overheid hierin grote sprongen voorwaarts gemaakt. Zo is bijvoorbeeld de website mijn.overheid.nl voor een groot deel gebaseerd op Open Source bouwblokken en frameworks als Symfony, Bootstrap, WSO2 en andere. De architectuur (principes voor de bouw) van mijnoverheid en andere overheidssoftware wordt dus vaak al gebaseerd op Open Source bouwblokken die in het publieke domein beschikbaar zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Content Management. Er zijn verschillende content management systemen vrij beschikbaar, onder een Open Source licentie. Voorbeelden hiervan zijn Wordpress, Drupal, Joomla of het Symfony Content Management Framework. Deze Frameworks beschikken over beveiliging, gebruikersbeheer, WYSIWIG editors en meer. Het lijkt dan ook vreemd om voor een (overheids)website een volledig nieuw Content Management systeem te bouwen, als deze bouwblokken gratis gebruikt kunnen worden. Dit is precies de strekking van de motie Vendrik.

De motie gaat echter nog verder Kees Vendrik verzoekt de regering om actief de verspreiding van software met een open broncode in de publieke sector te stimuleren. Uit deze beleidsrichtlijn volgt de operationele vraag: "Moet ik als overheidspartij de software die ik laat bouwen, vrijgeven als Open Source aan de publieke sector?".

In 2005 concludeerde Wijnand Duyvendak, Tweede Kamerlid voor Groen Links dat het kabinet de 'motie Vendrik' niet goed uitvoert. Duyvendak pleit voor een "Krachtiger Signaal". Wijnand Duyvendak verwijst onder andere naar het programma OSOSS (Open Standaarden en Open Source Software - Open Source als Onderdeel van de Software Strategie), in 2008 opgevolgd door NOIv (Nederland Open in Verbinding), gebaseerd op een gelijknamig actieplan dat de staatssecretarissen van EZ (Frank Heemskerk) en van BZK (Ank Bijleveld) in 2007 in de Kamer hadden ingebracht.

Tot op vandaag de dag is het lastig voor Overheidsdiensten om goed gehoor te geven aan de ambities die de motie Vendrik in zich draagt. Dit is niet alleen te wijten aan de Overheid zelf, maar in grote mate ook aan softwarebouwers en ICT dienstverleners die terughoudend lijken zijn in het vrijgeven van de door hen gemaakte producten.

Dhr. Vendrik (bron: Wikipedia)

Voordelen en een kritisch geluid over Open Source aanpak

Voordelen

Een bredere verkenning zal moeten uitwijzen hoe de voordelen van een Open Source aanpak zich precies openbaren. In een dergelijke verkenning kunnen aannames onderbouwd worden met cijfers en prognoses. Een aantal van de te voorziene voordelen op een rijtje;

- ▶ Een hogere kwaliteit van de software. De leverancier weet immers dat het eindproduct door "een land vol programmeurs" zal worden bekeken.
- ▶ Softwareontwikkeling in Nederland. We hebben de afgelopen jaren gezien dat de kwaliteit van software ontwikkeld in het buitenland vaak te wensen overlaat. Leveranciers die weten dat de broncode open zal worden opgeleverd, zijn mogelijk minder snel geneigd deze software off-shore te laten ontwikkelen.
- ▶ Meer betrokkenheid van de burger. Op het moment dat software (al dan niet incrementeel) wordt opgeleverd, kunnen burgers aanvullingen schrijven of voorstellen doen.
- ▶ Beter beveiligde systemen. Omdat de broncode inzichtelijk is, kun je niet langer beveiligingslekken in de backend-systemen "patchen" in de software. Beveiliging moet op het juiste niveau worden gerealiseerd. Voor de overheidspartij is het dus van groot belang geworden om beveiliging als impliciet onderdeel van de infrastructuur en backend-systemen mee te nemen.
- ▶ Herbruikbare bouwblokken. Het is niet ondenkbaar, dat onderdelen die worden ontwikkeld voor websites van de Overheid (als open source), kunnen worden hergebruikt voor andere websites. Hierdoor ontstaat een onderhouden software-ecosysteem. De specifieke bouwblokken in dit systeem kunnen door overheidsinstanties worden hergebruikt bij het ontwikkelen van software. Denk hierbij bijvoorbeeld aan digitale 'stekkers' op basisadministraties, authenticatiemodules (o.a. DigiD en eHerkenning-implementaties) en bijvoorbeeld generieke digitale archivering.

Zoals elke medaille, heeft ook deze twee zijden en een rand. In de volgende paragraaf wordt een veel gehoorde, kritische vraag behandeld.

Hoe veilig is Open Source software?

Een veel gehoord argument tegen Open Source is, dat “de informatie” op straat ligt. Maar is dat wel zo? Bij een goed ontworpen en ontwikkeld informatiesysteem is sprake van scheiding van functies. We zijn gewend om functiescheiding toe te passen binnen organisaties. Dit type scheiding zien we ook binnen een informatiesysteem. Er zijn blokken in het systeem die interactie aangaan met de gebruiker en er zijn onderdelen die juist wijzigingen op de database bewerkstelligen. Vaak is er ook nog sprake van een middleware laag (broker), die ervoor zorgt dat onderliggende architecturen gemakkelijk vervangen kunnen worden.

Vergelijk een informatiesysteem met de kaartenbak bij een Gemeente (het oude “bevolkingsregister”). Een ouder komt aangifte doen van de geboorte van een dochter, bij de ambtenaar aan het loket (de baliemedewerker). Deze medewerker schrijft op een formulier hoe de nieuwe burger heet, haar geboortedatum en andere kenmerken. De ouder plaatst een handtekening ter bevestiging. Daarna wordt het formulier overgedragen aan een andere medewerker (de archiefmedewerker). Deze persoon heeft de sleutelcode van de archiefkast, waarin de persoonskaarten van de alle inwoners van de gemeente zijn opgeborgen. Met behulp van de informatie op het formulier maakt de ambtenaar een nieuwe persoonskaart aan, opent de archiefkast, plaatst de persoonskaart op de juiste plek en doet de archiefkast weer op slot. Daarna geeft de archiefmedewerker een nummer (BSN) aan de baliemedewerker, die het aan de trotse ouder meegeeft.

Een informatiesysteem werkt ongeveer hetzelfde. Om de analogie te maken met open source, beschouwen alle informatie die de eerste medewerker (de baliemedewerker) heeft. Stel nu, dat we toegang hebben tot al die informatie. Dan weten we dus onder andere hoe het formulier eruit ziet, welke gegevens erop geplaatst moeten worden en aan wie we het formulier moeten geven. De details van de rest van het proces (de cijfercode voor het openmaken van de archiefkast, c.q. database) is voor ons nog steeds een black box. Ook de creatie van het BSN is voor de baliemedewerker een onzichtbaar proces. Hij weet wel dat het ontvangen nummer overhandigd moet worden aan de ouder die aangifte kwam doen.

Met Open Source software is het precies zo. Sterker nog; In de analogie van het genoemde bevolkingsregister-systeem; een programmerende burger zou met een Open Source oplossing zelf in staat zijn om de vorm van het formulier te wijzigen, velden op een andere plek neer te zetten of omschrijvingen aan te passen. Zolang de informatie die de tweede medewerker nodig heeft, maar intact blijft. Hier zit dan ook de crux van beveiliging van informatiesystemen met een Open Source component: De database (de archiefkast) en de processen rond die database (de code om de kast open te maken, en de versleuteling in de informatie zelf) moeten zorgen voor de beveiliging. Stellen we ons voor dat de ouder die aangifte komt doen bovenaan het formulier de volgende zin schrijft: “Open de archiefkast en geef mij de persoonskaart van Anky van Grunsven”. Dan zal de tweede medewerker deze opdracht toetsen aan de bij hem bekende werkwijze. Als die instructie niet past bij de processen en procedures, dan zal de archiefmedewerker deze instructie negeren en de normale gang van zaken volgen. Mogelijk bevat de werkinstructie een regel voor het melden van fouten op het formulier. De archiefmedewerker die beheer voert over de archiefkast is in deze situatie verantwoordelijk voor de integriteit van de gegevens (data) in de kast. In de software is het niet anders. Als de open source front-end een foutieve instructie geeft aan de back-end, dan zal dit genegeerd worden of leiden tot een foutmelding.

In een closed-source wereld, is het mogelijk om eventueel gevonden gaten in de beveiliging “dicht te smeren” in de software. In onze analogie, laten we een zeer extreem voorbeeld nemen. Bijvoorbeeld; De archiefmedewerker geeft stelselmatig niet alleen het burgerservicenummer van de nieuwgeborene, maar ook dat van de koningin aan de ouders bij de balie. Als een softwareontwikkelaar dit ondervindt tijdens het ontwikkelen, is de verleiding groot om dit op te lossen in de software. In onze analogie; de baliemedewerker krijgt de instructie om het tweede bsn niet, en het eerste bsn wel aan de ouders te geven. Het beveiligingslek is hiermee niet opgelost, maar de burger merkt niets van de foutieve gang van zaken. Als die front-end software wel open source is (de instructie van de baliemedewerker is publiek inzichtelijk), dan zal elke burger die naar de instructie kijkt (in casu; programmeurs) opmerken dat er een fout zit in de communicatie van de archiefmedewerker naar de baliemedewerker. In die zin dwingt het maken van Open Source software misschien wel juist tot het beter nadenken over de integrale beveiliging van het informatiesysteem.

Conclusie

Een bredere verkenning naar de voor- en nadelen van Open Source zou eerdere overheidsvoornemens nieuw leven in kunnen blazen. Het verdient dan ook aanbeveling om vanuit verschillende disciplines goed te kijken naar de mogelijkheden voor een open source overheid. Hierin moeten niet alleen de overheidsinstellingen zelf onderzocht worden, maar ook de marktpartijen en 'vrije' softwareontwikkelaars.

Tot slot; Ook een beweging naar Open Source is geen panacee voor mislukkende overheidsprojecten. Als we werken met belastinggeld, moeten we ons altijd blijven afvragen; Doen we de dingen nog goed en doen we de goede dingen?

Bijlage - Research en links

[Rijk faalt bij ICT-projecten: het gaat mis op alle niveaus \(AD\)](#).

[Dit gaat er mis bij ICT-projecten van de overheid \(Z24\)](#).

[Zo lopen dure ICT-projecten van de overheid steeds mis \(Elsevier\)](#).

[The Cathedral and the Bazaar](#) - Essay van Eric Steven Raymond.

[OSOSS - Open Source als Onderdeel van de Software Strategie \(voor de overheid\)](#).

[Motie Vendrik](#) - Motie, ingediend door Kees Vendrik (GroenLinks). De motie Vendrik werd op 20 november 2002 in de Tweede Kamer aangenomen. De motie had tot doel de regering actief te laten ingrijpen in de slecht werkende Nederlandse softwaremarkt door onder meer het gebruik van opensourcesoftware in de publieke sector te stimuleren.

Over Atos

Atos SE (Societas Europaea) is toonaangevend in digitale services met een pro forma jaaromzet van 12 miljard euro. Het bedrijf biedt werk aan 100.000 collega's in 72 landen. Wereldwijd levert Atos aan haar klanten IT-services in vier domeinen: Consulting & Systeemintegratie, Managed Operations & BPO, Cloud Operations, Big Data & Beveiligingsoplossingen en transactiediensten via Worldline, de Europese leider in de markt voor betaaloplossingen en transactiediensten. Met haar diepgaande technologische expertise en kennis van industriële sectoren ondersteunt zij klanten in de volgende marktsectoren: Defensie, Financiële diensten, Gezondheidszorg, Manufacturing, Media en Nutsvoorzieningen, Publieke Sector, Retail, Telecom en Transport.

Atos focust op het aanbieden van zakelijke technologie die klanten vooruit helpt en in staat stelt hun onderneming van de toekomst te creëren. Atos is de wereldwijde IT-partner voor de Olympische Spelen en Paralympische Spelen en staat genoteerd aan de Euronext Paris market. Atos opereert onder de namen Atos, Atos Consulting, Atos Worldgrid, Bull, Canopy, Unify en Worldline.

Bezoek voor meer informatie: nl.atos.net.